

Izhaja vsak delavnik popoldne

NOVICAS

Uredništvo in upravnništvo v Kopitarjevi ulici št. 6 — Telefon uredništva št. 50 — Telefon upravnništva št. 328

CENE PO POŠTI:

za celo leto K 144—
za pol leta K 72—

CENE PO POŠTI:

za četrt leta K 36—
za en mesec K 12—

V UPRAVI STANE MESEČNO K 10—

DELAVSKI LIST

POSAMEZNA ŠTEVILKA 80 VIN.

Luka Baroš.

Kakor javljajo poročila iz Beograda, je pogodba med Pašićem in Italijo glede luke Baroš že končnoveljavno sklenjena. Konferenca, ki jo sklicuje Pašić o tem vprašanju v Beogradu, je le pesek v oči oziroma ima služiti v to, da z gospodarskih vidikov opraviči sklenjeno pogodbo in da tako Pašiću v konstituenti primerno oporo. Potemtakem je danes dejstvo, da je Italijanom uspelo pobrati izpred naših ust še tisto drobtinico, ki je bila padla za nas z rapsalske mize. Tudi luka Baroš ne bo naša, ampak bo tvorila z reško lukco enoto in se bo z njo skupaj upravljala. Neko ceno so nam za to zadnjo drobtino Italijani vsakega dovolili: V komisiji, ki bo upravljala reško-baroško lukco in njene železnice, bo poleg Reke in Italije imela svoje zastopnike tudi Jugoslavija. Vladni krogi so mnenja, da je ta cena dostojna in nismo bili ukanjeni, ker je s tem naš vpliv na Reki zagotovljen. No, nam se zelo zdi, da bi bil naš vpliv na Reki tudi brez tega zagotovljen, saj je Reka brez našega zaledja kakor riba na suhem in bi ne mogla brez naše trgovine živeti niti eno leto. In kjer gre za enostavno za biti ali ne biti, tam izgube vse nacionalistične fraze in vse stare tradicije svojo moč. To se je že doslej dovolj jasno pokazalo, ko je kljub vsem d'Annunziadam, kljub vsemu fašistovstvu in kljub vsem skrbnim spletkam Rima dobila pri volitvah večino avtonomistično stran. To je bil pod ceno tudi Baroš, kakor je bilo v Rapallu vse ostalo severno in severno-zapadno Primorje za počen groš. Mi težimo namreč v Skader, Drač in Lješ, Trst in Reka sta nam tuja in daljna — godba za negotovo bodočnost. Tako čustvuje gospod Pašić, tako čustvuje Beograd. Kako čustvujejo Hrvati in Slovenci, to za Pašića nima velikega pomena, kakor se sploh ne briga veliko za mnenje kogarkoli drugega. Zato je sklenil kupčijo zaradi Baroš popolnoma na lasno pest, dasi je zbran najvišji merodajni narodni forum: konstituenta. Že ta okolnost ob sebi dovolj označuje to najnovejšo zunanjepolitično pogodbo kot naperjeno proti mnenju največjega dela prebivalstva, zlasti pa proti interesom neposredno prizadetega hrvatskega in slovenskega plemena. Da to ni morda samo zlohotno podtikanje proticentralistov, marveč da se za baroško kupčijo skriva težka krivda, priča tozadevna dr. Trumbićeva interpelacija na Pašića.

Dr. Ante Trumbić vprašuje: 1. Ali je res, da med našo vlado in kraljevino Italijo obstaja sporazum, ki se nanaša na upravo in eksploatacijo pristanišča Baroš, Delte in železnice mesta Sušaka na ozemlju naše države? 2. Ali je res, da se je pri tem sporazumu podpisala tudi konvencija med našo državo in Italijo, in ako je res, katerega dne je bila konvencija podpisana? 3. Prosim, da mi v svojem odgovoru naznačite besedilo tega sporazuma ali konvencije, če obstaja. 4. Če je sporazum res sklenjen ali konvencija res podpisana, ali mi ali kraljeva vlada, da je obveza in izvedba te konvencije odvisna od sankcije kralja na podlagi predhodnega odobrenja narodnega predstavništva? Ako je kraljeva vlada tega mnenja, kdaj namerava objaviti sklenjeno pogodbo narodnemu predstavništvu ter jo predložiti v razpravo in odobrenje. — Zelo hvaležen Vam bom, gospod predsednik, ako me počastite z odgovorom čimprej. Prosim tega, ker je stvar zelo nujna in ker gre za stvarne informacije narodnemu predstavništvu in javnemu mnenju. S spoštovanjem! Beograd, 14. junija 1921, dr. Ante Trumbić l. r.

Ta vprašanja so nujna in določna in zahtevajo točnega odgovora. Bomo videli, kaj nam priinese Pašićev odgovor.

15letnica jeseniškega Orla.

Če se naš list veseli vsakega krščanskega pokreta, toliko bolj smo vzradoščeni, kadar moremo poročati o našem gibanju v delavskih krajih. V izrazito industrijskih jeseniških praznikih v nedeljo, dne 26. junija telovadni odsek »Orel« svojo petnajstletnico. Že 2. svečana 1906 se je ustanovil in si brž takrat nadel ime »Orel«, ime, ki je bilo še le precej kasneje sprejeto druž. Kaplan Čuk je mlade fante, da

jih obvaruje pred brezbožnim vplivom svobodomiselnega Sokola. Iz tega početka se je razvil močan odsek, ki je odločilno sodeloval pri zgradbi orlovske organizacije. Za nas je zanimivo, da je prvi telovadni odsek nastal ravno v delavskem kraju. Izšli so pa tudi iz tega odseka odlični delavski voditelji. Mnogo je uničila vojska kot

povsodi tudi v mladinskih organizacijah, a petnajstletnica tega najstarejšega odseka kaže, da, kar je res dobrega, kljub vsem viharjem in izgubam obstane. Vse delavce in njih prijatelje iskreno vabimo, da pohite 26. junija na Jesenice. Bogati vzpored bo poplačal trud in stroške.

Seja konstituyente.

Vojska, vojaška sodišča in pravice krone.

Beograd, 16. junija. Seja ustavotvorne skupščine se je začela zjutraj in nadaljevala popoldne. Popoldne je govoril narodni socialist Deržić o armadi. Samostojnež Kušar se je zavzemal za stoječo armado. Popoldne je govoril poslanec Pavel Angjelelić (demokrat), ki se je bavil z izvajanjem predgovornikov. Glede zmanjšanja vojske pravi, da je njene moč odvisna od proračuna. Zahteva izpremembo člena glede vojaških sodišč. Govornik pravi, da so bila v Avstriji vojaška sodišča boljše, kakor so sedaj naša. Poslanec Pavle Cubrović (demokrat) govori v prilog vojske. Pravi, da se je njena važnost pokazala v času vojne. Treba jo je organizirati, da bo čim koristnejša za državo in narod. Glede vojaških sodišč pravi, da ničesar bolj ne kompromitira vojne organizacije kakor sedanja vojaška sodišča, ki kljub najboljši volji nudi zelo slabe uspehe. Poslanec dr. Grgur Angjelinović (demokrat) govori proti geslu antimilitarizma, ki se navaja z desnice in leve. Izreka se za močno in stalno vojsko ter zagovarja majhno, toda jako in dobro mornarico. Zatem je govoril vojni minister general Hadžić, ki se je bavil z vprašanjem stalne vojske in milice, glede katerega pravi, da je še sporno in da imata oba sistema pozitivne in negativne momente. — Naša vojska širi ono kulturo, ki je potrebna kmetekemu stanu. Nato se je prešlo na glasovanje o XI. oddelku ustave, ki govori o vojski. Oddelek je bil sprejet z večino glasov.

Zatem je zbornica prešla na rajpravo o oddelku XII., ki govori o izpremembah v ustavi. Poslanec Hamzalija Aljanović (musliman) je nastopil proti temu oddelku. Napadel je določilo, po katerem je treba v skupščini tri petine glasov za predlog o izpremembi ustave. Očita vladni večini, da

je nedosledna, ker je za sprejetje ustave sprejela navadno absolutno večino, medtem ko zahteva za izpremembo ustave kvalificirano večino. Predlaga, naj se ves oddelek vrne ustavnemu odseku, ker bo v nasprotnem primeru glasoval s tovariši proti tej stilizaciji, predvsem proti členu 126. — Poslanec Krsto Pejović (republikanec) govori proti priznanju pravice vladarju, da sme predlagati izpremembo. Graja določeno dvetretjinsko večino za predloge o ustavi, ki naj se stavijo v skupščini. Govori proti členu 127, o katerem pravi, da je reakcionaren in da predstavlja resno nevarnost za narodno svobodo. — Za njim je govoril poslanec Anton Kristan (socialni demokrat), ki je zahteval, da kralj ne sme imeti pravice, predlagati izpremembe v ustavi. Sodi, da je treba vso ustavo in ne samo XII. oddelek podvreči izpremembam, ker so v mnogih točkah potrebne velike izpremembe. — Poslanec dr. Momčilo Ivanić (radikalni disident) pravi, da se v oddelku XII. najbolje vidi nesvobodomiselnost vlade. Nasprotuje določbi o dvetretjinski večini za sprejetje izprememb v ustavi in pravi, da je vlada nedosledna. S pravicami krone in parlamenta se ne postopa enako, zakaj medtem ko govori ustava samo o svobodni predstavi krone, je treba v parlamentu za izpreminjavalne predloge o ustavi tri petine glasov. — Nato se preide na glasovanje. Proti so glasovali republikanci in socialni demokrati pri vseh členih, narodna socialisti in dr. Momčilo Ivanić proti čl. 126—127, muslimani Aljanović, Kapetanović in Alić pa proti čl. 126. — Seja se je zaključila ob 19.40. Prihodnja seja bo jutri, ob 9. uri popoldne z dnevnim redom: Razprava o VIII. oddelku, ki govori o razdelitve države na oblasti: Sprejet bo centralizem.

Kaj delajo centralisti.

Beograd, 17. junija. (Izv.) Čim bolj se približava konec debate o ustavi, tem bolj se vladni krogi boje, da ustava ne bi bila sprejeta. Taktika bojkotiranja konstituyente, ki jo je pričela opozicija, deluje zelo neugodno na vladne kroge. Pri glasovanju bodo samo demokrati, radikalci, bos, muslimani in slovenski samostojneži. Vlada in predsedništvo konstituyente sta storila vse, da dobe vsaj par glasov nadpolovične večine pri glasovanju. Ker se muslimani še dosedaj niso vrnili, se v vladnih krogih opaža bojazen, da muslimani sploh ne bodo prišli več nazaj. Sicer pa vlada forsira sprejetje

ustave, ker se vedno bolj opažajo sadovi njene centralistične politike.

Beograd, 17. junija. (Izv.) Na jutrajšnji seji konstituyente bo izvoljen za I. podpredsednika najbrže radikalec Milorad Vujičić, na mesto odstopivšega Miloša Tošića.

Beograd, 17. junija. (Izv.) Demokratski klub je na včerajšnji svoji seji razpravljao o osmem oddelku ustave. Med poslanci vladajo v tem vprašanju velike difference in je prišlo do burnih scen. Vključ temu pa bo dem. klub v celoti glasoval tudi za ta oddelek.

Nemški protest radi Slezije.

LDU Berlin, 16. jun. (Dun. KU) V notah, ki so bile odposlane v Pariz, London in Rim, se ugotavlja, da je Korfanti že šest tednov neomejen gospodar Gornje Slezije in da izvršuje dejansko posle medzavezniške komisije. Note nadalje naštevajo trpljenje, ki je zadelo gornjeslesko prebivalstvo radi pravnega preloma in odločno zahtevajo, da se na temelju ljudskega glasovanja nemško prebivalstvo v Gornji Sleziji povsod in popolnoma osvobodi uporniškega gospodstva.

Nemčija in ententa.

LDU Berlin, 16. jun. (Wolff.) Državni minister za obnovo dr. Rathenau je predložil odseku državnega gospodarskega sveta smernice, ki se tičejo obnove Francije. Po njegovem mnenju se morajo nemške dobave spraviti v sklad z zmoglostjo francoske sprejemljivosti. Za cene stvarnih dobav se mora najti merilo, s čimer se doseže, da se francoska industrija ne bo pritoževala, in da nemški produkti ne bodo dražji od francoskih. Francoski minister za

osvobodjena ozemlja je izvršil odločno in državniško delo, da se je podal v Wiesbaden in osebnostno vodil pogajanja. Stvar v Franciji ni ostala brez ugovaranja. Minister je poudarjal, da je občutil pri razgovorih z Loucheurjem njegovo popolno objektivnost. Končno je dejal, da mora Nemčija ustvariti organizem, ki bo mogel sprejemati francoska naročila.

LDU London, 16. jun. (Wolff.) Bivši angleški zakladni minister Mac Kenna je v neki skupščini finančnikov izjavil, da povzročajo novi odnosi med upniki in dolžniki posameznih držav resno ogrožanje mednarodne trgovine. Nemčija ima plačati svojim inozemskim upnikom letno najmanj 150.000 milijonov funtov šterlingov, a največ 400.000 milijonov funtov šterlingov. Nemška vlada, časopise in podjetniki bodo nemškemu delavstvu pojasnili, da se ta veliki nemški dolg ne more poplačati, ako ne bo delalo za nižje mezde in da bi v nasprotnem slučaju sledila tuja invazija. Možno je seveda, da bi zahtevani zneski presežali nemško sposobnost. Mac Kenna je predlagal, naj se od Nemčije zahteva, da odplačuje Angliji, Franciji in drugim zavzniskim deželam po potrebah teh držav, n. pr. s premožem, kalijem in sladkorjem, ki jih izdeluje v veliki meri.

Delausko zavarovanje.

Na dolžnost dela se nanašajo pravica do dostojnega življenja. Predpogoj je zavarovanje delavnih stanov. To je v ustavni razpravi dr. Goasr utemeljil na kratak, a jasen način.

Ako vnesemo ta princip dolžnosti dela, pa deduciramo iz njega tudi za vsakega posameznika pravico, da mu družba zagotovi in omogoči človeka vreden obstanek. Zato smo stavili predlog, v katerem zahtevamo, da se uvede splošno zavarovanje:

»Uvede naj se popolno, splošno in obvezno zavarovanje vseh delavnih razredov brez razlike, ki naj obsega zavarovanje za slučaj bolezni, nezgode, starosti, onemoglosti, brezposelnosti, kakor tudi zavarovanje nepreskrbljenih članov družine.«

Ako bi unesli v ustavo določbo o dolžnosti dela — in to storiti je ne samo naša pravica, ampak tudi dolžnost — moramo na drugi strani tudi priznati vsakemu, ki vrši družabne dolžnosti, pravico, da mu družba zagotovi človeka dostojno življenje.

Gospod poročevalec je tu pripomnil, da je to stvar, ki se sedaj ne da izvesti, da bi pa ne bilo nikake zapreke, če bi bilo to tehnično izvedljivo, kadar bo stvar izvedljiva, se bo lahko to storilo potem navadne zakonodaje.

Zopet moram reči: v ustavo morajo priti principi. Ni treba, da se ti principi vsi že danes izvedejo. Ustava ni zato tukaj, da se v celoti izvrši čez noč. Tudi drugih principov ne boste izvršili ne danes ali jutri, morebiti vseh tudi ne v desetih letih; in vendar ste jih sprejeli v ustavo.

Če govorite v ustavi samo o zavarovanju delavcev in pomorščakov, se da iz tega juristično deducirati samo to, da drugi stanovi nimajo pravice do zavarovanja.

Mi imamo dalje svoje posebne zahteve glede tega, da se delavstvu omogoči udeležba pri čistem dobičku podjetja. Tudi tu mi nismo zahtevali, da se ta stvar takoj v vseh podrobnostih definitivno reši, ker dobro vemo, da se to ne da tako lahko izvršiti. Toda zopet je treba, da sprejmemo v ustavo princip, po katerem bo pozneje mogoče to stvar izvršiti. Če vi naštejete v ustavi že konkretno, da bo poseben zakon uredil zavarovanje kmetov, delavcev in pomorščakov, o drugem pa ne govorite, sledi iz tega, da se pozneje s podrobno navadno zakonodajo ne bo moglo priti do tega, da se dovoli delavcem udeležbe pri čistem dobičku podjetja, v katerem so zaposleni.

Mislím, da je čisto logično in naravno, da določimo v ustavi samo načela; izvajamo pa jih polagoma, kakor to dopuščajo praktične razmere.

Posebej smatram za potrebno, da se na deželi zaščiti mali kmet in obrtnik, in sicer zaradi tega, ker koncentriranje vse produkcije v velikih industrijskih podjetjih ni vedno ekonomsko. Dokler vlada v gospodarskem življenju popolna gospodarska svoboda, dokler je cilj, okoli katerega se vse suče, profit, toliko časa je dobro, da se koncentrira vsa produkcija ene panoge v enem podjetju ali eni skupini podjetij.

Toda nam ne gre samo za profit, ampak za to, da se omogoči vsakemu človeku človeka vredno življenje. Zato moramo tudi ta moment upoštevati.

Delaustvo in socializacija.

Da se delavstvo zanima za vprašanje socializacije in da ga skuša obvladati, nam dokazuje poročilo o jeseniškem shodu:

Jesenice. Sinoči se je vršil pri polni dvorani shod Jugoslovans. strokovne zveze v Delavskem domu. Tov. Sušnik je govoril o socializaciji in obratnih svetih. Politčna resolucija, je lahka čez noč, v eni uri — ne tako gospodarska. Mi ne smemo zrušiti gospodarstva, kot ga je ustvaril kapitalizem, nego moram okorak za korakom iti za tem, da podjetja brez škode na produkciji prehajajo v delavčev roke.

Dve sta smernici, ki morata biti vodilni v bodočem družabnem medru: Delo posameznika sme biti edini vir dobrin, ki jih on uživa, in gospodarstvo mora iti v znamenju solidarnosti vseh produktivnih kategorij delavnega ljudstva. V tem smislu gradimo mi tudi temelje socializacije.

Niso še vsa podjetja zrela, da se soci-

